

Fictielezen groep 5 en 6

Waar werkt u aan in groep 5 en 6?

In groep 5 en 6 is de technische leesvaardigheid van de leerlingen weliswaar nog in ontwikkeling, maar die heeft inmiddels wel een niveau bereikt waarop kinderen verhalen en gedichten redelijk vlot kunnen lezen. U houdt rekening het leesniveau door te zorgen voor teksten die goed te lezen zijn door de leerlingen. Maar u laat u net zo goed leiden door de interesses van de leerlingen. De motivatie om te lezen weegt zwaarder dan het vastgestelde leesniveau van de leerling. Uit onderzoek blijkt dat de taalontwikkeling van leerlingen er profijt van heeft als zij boeken lezen die boven hun niveau liggen. Daarom laat u de leerlingen bij het kiezen van boeken en gedichten vrij, ook als zij teksten kiezen die boven hun AVI-niveau liggen.

U vult het zelfstandig lezen dagelijks aan met voorlezen, waarbij u boeken kiest die passen bij een lopend onderwerp en die de leerlingen (nog) niet zelf kunnen lezen. Hiermee verbreedt u de leeservaringen van de leerlingen en biedt u een perspectief voor hun leesontwikkeling. Dezelfde vaardigheden bij fictielezen die in groep 4 aan bod zijn geweest worden in groep 5 en 6 verder ontwikkeld. De leerlingen doen meer leeservaring op en beginnen een eigen smaak te ontwikkelen.

Doelen

- lezen jeugdliteratuur belevend
- bespreken jeugdliteratuur
- lezen eenvoudige teksten, waarin gebeurtenissen elkaar snel opvolgen
- begrijpen basale aspecten van verhaalstructuur
- kunnen meeleven met personages
- kunnen gedichten en verhalen samenvatten of parafraseren
- kunnen opvallende (spannende, grappige) passages aanwijzen
- herkennen emoties in de tekst
- kunnen relatie leggen tussen tekst en werkelijkheid
- kunnen teksten evalueren met emotieve argumenten
- kunnen leeservaringen uitwisselen met andere leerlingen
- kunnen interesse in bepaalde fictievormen aangeven
- ontwikkelen een eigen literaire smaak

Didactische richtlijnen

Vooraf: zorg voor geschikt leesmateriaal

U zorgt voor een ruim aanbod aan boeken, met verhalen met een eenvoudige structuur. De verhalen bevatten soms sprongen in de tijd en het verhaal wordt soms onderbroken met gedachten of beschrijvingen. De verhalen beginnen wel eens middenin een gebeurtenis en hebben meestal een gesloten einde. Het verhaal heeft soms meerdere verhaallijnen, meerdere personages en een meer

complexe plot dan de verhalen voor jongere lezers. Het verhaal wordt nog vaak verteld vanuit het perspectief van de auctorale verteller, maar ook het ik-perspectief en het personeel perspectief (het verhaal staat in de derde persoon en wordt verteld vanuit het perspectief van een van de personages) komen steeds vaker voor. De setting is niet altijd direct verbonden met de eigen leefwereld van de leerlingen: de verhalen spelen zich soms af in verre landen, of in fantasiewerelden. De gedichten die gelezen worden hebben niet altijd eindrijm. De beeldspraak is soms minder eenvoudig en herhaling komt minder voor.

Richtlijn 1: Gebruik roostertijd voor fictielezen

Gebruik de ingeroosterde tijd voor vrij lezen om de leerlingen fictie te laten lezen. Deze roostertijd is immers mede bedoeld om verhalenboeken en gedichten te lezen. U geeft de leerlingen dagelijks de gelegenheid om een kwartier tot een half uur vrij te lezen en u stimuleert de leerlingen om, naast informatieve boeken, kranten en tijdschriften, ook verhalen en gedichten te lezen.

Naast het dagelijkse tijd voor vrij lezen, maakt u ook ruimte op het rooster voor voorlezen. U leest iedere dag vijf tot vijftien minuten voor.

Richtlijn 2: Laat de leerlingen praten en schrijven over fictie

Praten over fictie vindt plaats in de boekenkring. Deze werkvorm wordt een keer per maand uitgevoerd in de tijd die is ingeroosterd voor vrij lezen. Tijdens de boekenkring, die 20 tot 30 minuten duurt, praat u met de leerlingen over boeken, auteurs, genres, etc. U leidt de gesprekken, waarin de leesbeleving van de leerlingen centraal staat. De leerlingen reageren spontaan op uw vragen en opmerkingen op die van de andere leerlingen. U stelt vragen die het gesprek op gang brengen of gaande houden, u legt verbanden tussen boeken en tussen opmerkingen van leerlingen en u zorgt ervoor dat alle leerlingen zoveel mogelijk aan bod komen. U praat ook over uw eigen leeservaringen in de boekenkring.

Het is belangrijk dat de leerlingen ervan doordrongen zijn dat het praten over fictie anders is dan het praten over andere leergebieden. Het gaat er niet om dat leerlingen de juiste antwoorden geven, maar dat zij leren te verwoorden en te bespreken hoe zij een verhaal beleefd hebben. Alleen de lezer zelf kan hierbij de juiste antwoorden geven. De leerlingen verfijnen hun leeservaringen en ontwikkelen hun smaak door ervaringen uit te wisselen en door kennis van boeken, genres, auteurs etc. op te bouwen. Dat gebeurt in de boekenkring.

Om authentieke, betekenisvolle en levendige gesprekken te voeren, die gericht zijn op de leerdoelen fictie maakt u gebruik van de methodiek van Aidan Chambers. Chambers heeft een praktische aanpak ontworpen met een raamwerk van vragen die tijdens een boekenkring gesteld kunnen worden. Hij maakt een onderscheid tussen basisvragen (om het gesprek op gang te krijgen), algemene vragen (die te maken hebben met verwachtingen, vergelijkingen en beleving) en specifieke vragen (over kenmerken van het verhaal). Voor groep 5-6 zijn de volgende vragen goed bruikbaar:

Basisvragen:

- Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit verhaal?
- Wat vond je niet leuk?
- Gebeurde er iets heel bijzonders in het verhaal?
- Was er ook iets moeilijk of onduidelijk?

Algemene vragen:

- Wat voor boek dacht je dat het was, toen je het pakte?
- Ken je ook andere boeken die hierop lijken?
- Als de schrijver je zou vragen wat er anders of beter zou kunnen, wat zou je dan zeggen?
- Zijn je woorden opgevallen of zinnen die je mooi vond? Of lelijk?
- Was er iets in dit verhaal dat je zelf wel eens hebt meegemaakt?
- Zag je, tijdens het lezen, het verhaal voor je ogen gebeuren?

Speciale vragen:

- Hoe lang duurt het verhaal?
- Waar speelt het verhaal zich af?
- Welk personage boeide je het meest?
- Kun je de hoofdpersoon beschrijven? Wat is het voor iemand?
- Wie vertelt het verhaal? Weet je dat? Zo ja, hoe weet je dat?

Het is uw rol als leerkracht om de vragen af te wisselen en om verbindingen te leggen tussen de ervaringen van de leerlingen. Als een leerling bijvoorbeeld vertelt over een boek waarin een kind deelneemt aan een belangrijke wedstrijd, vraagt u of er leerlingen zijn die ook een boek over een wedstrijd hebben gelezen. Of u koppelt het onderwerp aan de eigen ervaringen van leerlingen met het deelnemen aan wedstrijden en met de emoties die gepaard gaan met winnen en verliezen. Uw interveniërende rol is cruciaal om een levendig en voor iedereen interessant gesprek tot stand te brengen. Als u goed volgt wat voor boeken de leerlingen lezen tijdens het vrij lezen, kunt u op deze gesprekken anticiperen door zelf verhalen en gedichten over dezelfde onderwerpen te lezen.

U kunt de boekenkring natuurlijk ook gebruiken om over gedichten te praten. U kunt dit voorbereiden door in de week voorafgaand aan de boekenkring de leerlingen tijdens het vrij lezen dezelfde gedichten te laten lezen. U zorgt zo voor een gedeelde leeservaring, die een extra dimensie geeft aan de gesprekken in de boekenkring. U past de vragen aan, aan de onderwerpen en de (vorm)kenmerken van de gelezen gedichten.

Richtlijn 3: Laat de leerlingen schrijven over fictie

Met schrijfopdrachten geeft u leerlingen de gelegenheid om verhalen en gedichten op verschillende manieren te verwerken. Het is aan te raden om leerlingen een keuze te bieden uit diverse schrijfopdrachten. Verplicht de leerlingen niet om bij ieder boek een schrijfopdracht te maken, maar vraag bijvoorbeeld een keer per maand om een schriftelijke uitwerking van een opdracht. Voorbeelden van geschikte schrijfopdrachten voor groep 5 en 6 zijn:

- een andere titel voor het boek bedenken (met argumenten)
- een brief schrijven aan een van de personages
- opschrijven waarom je wel of niet bevriend zou willen zijn met een personage
- een krantenbericht schrijven over een gebeurtenis in het verhaal

Populaire boeken in groep 5-6	
Jongens	Meisjes
Mees Kees (M. Oldenhave)	Mees Kees (M. Oldenhave)
Dummie de Mummie (T. Menten)	Hoe overleef ik ... (F. Oomen)
Dolfje Weerwolfje (P. van Loon)	Matilda (R. Dahl)
Koen Kampioen (F. Diks)	Meester Jaap (J. Vriens)
Sjakie en de chocoladefabriek (R. Dahl)	Dolfje Weerwolfje (Paul van Loon)
Fantasia (G. Stilton)	Afblijven (C. Slee)

Bronnen: T. La Roi (2010), www.leesplein.nl, www.kinderboekwinkel.net, www.cpnb.nl

Toetsen en differentiëren

U gebruikt de boekenkring om de ontwikkeling van de leerlingen op het gebied van fictielezen te volgen. Daarnaast kunt u de leerlingen schrijfopdrachten geven om hun leeservaringen vast te leggen. U gebruikt hiervoor geen standaardformulieren met vaste rubrieken, maar meer vrije verwerkingsvormen, die de leerlingen de kans geven om hun persoonlijke beleving vast te leggen. Zie voor suggesties richtlijn 3.

Meisjes lezen meer en grager dan jongens en hebben deels andere leesvoorkeuren. U houdt hier rekening mee door in overleg met de bibliotheek te zorgen voor boeken voor een gevarieerd aanbod. Vooral het aanbod voor jongens behoeft aandacht, omdat voor hen het lezen minder vanzelfsprekend is.

Zwakke lezers

Zorg ervoor dat ook zwakke lezers aan hun trekken komen. Het kan helpen om voor deze leerlingen boeken te zoeken met speciale kenmerken:

- een aantrekkelijk verhaal op aangepast leesniveau
- kort
- groot lettertype
- overzichtelijke bladspiegel
- veel illustraties

Leer de leerlingen om ook zelf deze criteria toe te passen wanneer zij naar de bibliotheek gaan. Veel bibliotheken hebben een zogenaamd Makkelijk-Lezen-Plein (MLP), waar boeken met dit soort kenmerken overzichtelijk bij elkaar staan.

Boekentips voor zwakke lezers groep 5-6

- Sam Schoffel (P. van Loon)
- Spekkie en Sproet (V. den Hollander)
- Fantasia (G. Stilton)
- Niet voor watjes (D. Nielandt)
- Jacques naar de stad (A. Smith)

Sterke lezers

Sterke lezers kunnen boeken lezen voor leerlingen die een jaar ouder zijn. Daarnaast zijn er boeken die speciaal voor sterke lezers geschreven zijn, met een hoger AVI-niveau dan de groep, maar met verhalen en karakters die passen bij de leeftijdsgroep. Een voorbeeld hiervan is de serie *Villa Alfabet*, die wordt uitgegeven door educatieve uitgeverij Marentak. De serie *Villa Alfabet* groen is speciaal geschreven voor sterke lezers in groep 5 en 6.